

**Ka Moku‘āina o Hawai‘i
Ke Ke‘ena Ho‘ona‘auao**

**Ka Palapala Ho‘oku‘u No Ka Pa‘i
‘Ana/Leo/Wikiō**

‘O i aku ka mana o kēia palapala ma mua o nā palapala ho‘oku‘u ‘o Ka ‘Ae ‘Ana o Ka Haumana e Pa‘i Wikiō/Ho‘opa‘a, a me ka palapala Ho‘olaupa‘i Hou Ka Hana a me Ka Pa‘i/Ho‘opa‘a leo ‘Ana o Nā Haumāna.

I ‘ike ‘oe: ‘A‘ole i ‘ae ‘ia kēia palapala no ka ho‘okumu ‘ana a me ka hana ‘ana o nā mea i pa‘i ‘ia e nā haumāna no ka noi‘i, pēlā pū me nā koina kulanui. No ka ho‘akāka ‘ana o nā mea, e ‘e‘e ma luna o ka paena punaewe: <http://bit.ly/HIDOEdata-research>.

I mea e ho‘opalekana ai i ko ka haumana kuleana no ka ho‘omalua e like me ka mea i ‘ōlelo ‘ia ma ke Kuleana Ho‘ona‘auao ‘Ohana a me ke Kānāwai Ho‘omalua (KHOKH) a me ke Kānāwai Ho‘omalua Haumana (KHH), ke noi nei nā mākuu/kahu hānai, a me nā haumāna i ‘āpono ‘ia (nā haumāna i piha nā makahiki he 18 a ‘oi) e hā‘awi mai i Ko Hawai‘i Ke‘ena Ho‘ona‘auao (KHKH) e ‘ae e haku a i ‘ole ho‘ohana i ka mea o ko ka haumana inoa, leo, a me ke ki‘i a kekahi mea i koku like ‘ia me kā ka haumana ha‘awina i pa‘i maoli ‘ia a i ‘ole i pa‘i ‘ia ma ka punaewe no ke kumu i wehewehe ‘ia i loko o kēia palapala.

Ke ‘ae aku nei au i kō‘u ‘āpono e haku a i ‘ole ho‘ohana ‘o KHKH i kekahi mea i pa‘i ‘ia a ka‘u keiki (inā he mākuu/kahu hānai) /ka‘u (inā he haumana kūpono) a i ‘ole kā ka‘u keiki/ ka‘u hana i wehewehe ‘ia ma luna a‘e – i loa‘a paha, a ‘ole paha, nā wiko a me nā leo i ho‘opa‘a ‘ia, nā pa‘i ki‘i, a me nā ki‘i – no nā kumu ho‘ona‘auao maoli:

- Ka pa‘i ‘ana ma ka paena punaewele o KHKH a i ‘ole ma ka pa‘i maoli ‘ana a i ‘ole kekahi pa‘i punaewele paha (e nānā aku i ka ‘ao‘ao ‘ē a‘e no nā kumu alaka‘i)
- Ho‘onui ‘ike a nā limahana o KHKH, pēlā pū me ka loiloi ‘ana o nā hoa hana kekahi i kekahi
- Ho‘oma‘ama‘a a KHKH, e like me ka ho‘omākaukau kumu ‘ana

Maopopo ia‘u ka ho‘olaha ‘ana o kēia mau mea i pa‘i ‘ia e ka‘a na ma lalo o ka palapala maoli, ka punaewele a i ‘ole kekahi mea i pa‘i ‘ia ma ka punaewele, a no ka ho‘olaha ‘ana ma ka laulā, a ma ka hāiki paha, a ma ke kīwī ma loko a ma waho o ka Moku‘āina o Hawai‘i.

Maopopo ia‘u, a‘ole e ‘uku ‘ia ana, ma ke kālā a i ‘ole kekahi mea ‘ē a‘e, e KHKH no ka ho‘ohana ‘ia ‘ana o kēia mau mea i pa‘i ‘ia, no ka ho‘olaha mua ‘ana a i ‘ole ka ho‘olaha hou ‘ana.

Maopopo ia‘u, ma ka ‘ae ‘ana e ho‘olaha, aia nō he maka‘u no ka ho‘olaha ‘ana i ka ho‘omalua ‘ana. Ke ho‘oku‘u aku nei au iā

Maopopo ia‘u ka ‘āpono ‘ana o kēlā ‘ae ‘ana no nā kau a kau. Ke ho‘oku‘u nei au i nā kuelana ma ia mea pa‘i, ‘o ia ka‘u mea e ‘ae mai ai.

Maopopo ia‘u, hiki nō ia‘u ke huki aku i ka‘u ‘ae ‘ana i ka wā e koho ai au, a ‘a‘ohe ho‘opi‘i ma ka ho‘ouna ‘ana i kekahi ‘ōlelo i palapala ‘ia i kā ka‘u keiki/ka‘u kula. Maopopo ia‘u, ma ka huki ‘ana aku i ka ‘ae, ‘a‘ole e pilikia ana kā ka‘u keiki/ka‘u kulanā ma ke kula, a ‘a‘ole pilikia ana nā **mea i pa‘i ‘ia a hana ‘ia o kēlā mea pa‘i i pa‘i ‘ē ‘ia.**

E kaha ‘oe i kekahi:

<p>‘O ‘Ae, ‘Aelike au i nā ‘ōlelo i ho‘akāka ‘ia maluna a Aia iā KHKH A I ‘OLE</p>	<p><i>ko‘u ‘āpono e haku a i ‘ole e ho‘ohana i nā mea pa‘i a ka‘u keiki/ko‘u inoa, leo a i ka like a i ‘ole ki‘i o kā ka‘u keiki/ka‘u hana no nā hana ho‘ona‘auao i ‘ōlelo ‘ia ma lalo iho.</i></p>
<p>‘O ‘A‘ole, ‘A‘ole iā KHKH</p>	

Holo kēia palapala no ke kumu i ‘ōlelo ‘ia ma lalo ma ka(nā) lā:

Ko Ka Haumana Inoa (E Kākau)

Ko Ka Makua/Kahu Hānai/Haumana i ‘Āpono ‘ia Inoa (E Kākau)

Ke Kula

Ka Pūlima o ka Makua/Kahu Hānai/Haumana i ‘Āpono ‘ia

Ke Kumu a i ‘ole Ka Hanana

ka (nā) lā o ka Papahana

Ke Kumu a i ‘ole Ka Hanana i ho‘omau ‘ia

Ma o ka hā'awi 'ana o kou 'ae 'ana i Ko Hawai'i Ke'ena Ho'ona'auao (KHKH), hiki ke ho'ohana 'ia ko ka haumana inoa a me ka pa'i ki'i, ke ki'i, ka wikiō, a me/a i 'ole ka leo i ka pa'i 'ana no ke kula ma ka palapala a me nā mea i pa'i maoli, a i 'ole ma ka punaewehe paha.

Eia kekahi mau kumu alaka'i o KHKH- a i 'ole nā mea i pa'i 'ia i pili i ke kula, a 'oi a'e a 'emi mai paha:

- Kekahi Papa Kuhikuhi Hana Keaka, e hō'ike ana i ka hāme'e o ka haumana ma loko o kekahi hana keaka
- Ka inoa a me ke ki'i ma loko o ka puke ho'ohāli'a makahiki
- Ka Papa Laehano a i 'ole kekahi papa helu ho'ohanohano 'ē a'e a me nā papahana
- Ka palapala 'aha hemo kula a me ka ho'olaha 'aha hemo kula
- Nā palapala hana ha'uiki, e like me ka hākōkō, e hō'ike 'ia ana nā paona a me nā kapua'i o nā 'ālapa.
- Nā nūpepa kula
- Nā ho'opa'a leo a me nā ho'opa'a wikiō o nā hanana pōina 'ole, e like me ka 'aha hemo kula a me ka Lā Mei a me nā papahana lā nui 'ē a'e a i 'ole nā papahana a ke kula.
- Ko ka haumana ki'i no ka hana 'ana ma lumi papa, ke kumu, ke kula, a me KHKH
- Nā papahana, a me nā hanana i 'ike 'ia (e like me ka holo 'ana no ka 'aha'ōlelo haumana, aloali'i no ka 'aha hulahula, a pēlā wale aku)
- Nā hui 'akolu a i 'ole kekahi hui i komo pū (e like me kā ka Hui Liona ho'okūkū, ke ki'i a nā haumāna, nā mea i pa'i 'ia no ke kūkala nūhou o kēlā hanana/papahana, a pēlā wale aku.)

Hiki paha i nā haumāna kumu e komo ana i kekahi kula a'o kumu a me nā limahana i loko o nā papa ho'onui 'ike ma loko o KHKH ke 'ike i kā ka haumana hana a me/ a i 'ole kekahi mau mea i pa'i 'ia e ka haumana ma loko o ko lākou lā a'o 'ana.

Ma o ke kaha 'ana iā "'Ae" a me ka pūlima 'ana i ka palapala Ho'oku'u No Ka Pa'i 'Ana/Ka Leo/Ka Wikiō, 'ae nō nā mākuā, nā kahu hānai, a me nā haumāna i 'āpono mua 'ia, i ka ho'olaha 'ana o nā mea i wehewehe 'ia ma luna a'e ma lalo o ka māhele "Pahuhopu" no KHKH no ke kū'ai 'ole 'ana a me/a i 'ole ka hana ho'ona'auao.

Ma o ke kaha 'ana iā "'A'ole" a me ka pūlima 'ana i ka palapala Ho'oku'u No Ka Pa'i 'Ana/Ka Leo/Ka Wikiō, 'a'ole e pa'i 'ana a i 'ole hō'ike'ike ana ke kula i kā ka haumana ki'i, nā inoa, kā lākou hana kula, a me nā mea i ho'opa'a 'ia no ka "Pahuhopu" i wehewehe 'ia ma luna a'e.

Inā 'a'ole i hā'awi aku ka makua, nā kahu hānai, a i 'ole kekahi mau haumāna i 'āpono 'ia i ka palapala ho'oku'u i pūlima 'ia a i 'ole 'a'ole i kaha 'ia ka pahu "'ae" a i 'ole ka pahu "'a'ole", e ho'ihoi'ana ke kula i ka palapala i mea e ho'opiha pono ai. Koikoi 'ia ke kula e ho'ā'o e ho'omaopopo aku i ka makua/kahu hānai/ a i 'ole ka haumana i 'āpono 'ia i ka hana a me ka loa'a 'ana o ko lākou pūlima a me ka 'ae.